

יהושע א

א

א וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון מִשְׁרַת מֹשֶׁה לֵאמֹר: **ב** מֹשֶׁה עַבְדִּי מָתָּה וְעַתָּה קוּם עֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה אִתָּה וְכָל־הָעָם הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לָהֶם לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: **ג** כָּל־מְקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ כָּף־רַגְלְכֶם בּוֹ לָכֶם נִתְּנוּ כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־מֹשֶׁה: **ד** מִהַמְדַּבֵּר וְהַלְבִּנּוֹן הַזֶּה

רשי"י

וטורדן צמלחמה: (ג) כל מקום אשר תדרוך כף רגלכם. כיוצא בו נאמר למשה ושנינו נספרי (פ' עקב) אם ללמד על תחומי ארץ ישראל הרי הוא אומר מהמדבר והלבנון הזה אם כן למה נאמר אשר תדרוך כף אף חונה לארץ משתכששו את הארץ כל מה שתכששו מחונה לארץ יהיה קדוש ויהיה שלכם: (ד) מהמדבר והלבנון הזה. הוא מדבר קדש

(א) ויהי אחרי מות משה. מחובר על קדר התורה המסיימת צפטרית משה וזה מחובר לה: (ב) משה עבדי מת. ואלו היה קיים בו הייתי חפץ ורצוניו דרשוהו (תמורה טז א) על שלשת אלפים הלכות שנשתכחו צימי אצלו של משה צא יהושע ושאל אמר לו הקצ"ה משה עבדי מת והתורה על שמו נקראת לומר לך אי אפשר לא

ביאור על פי המלבי"ם

שיהושע בן נון יהיה המצביא בחיי משה. ב. כיון שנשבע הקדוש ברוך הוא שמשה רבינו לא יעבור את הירדן, וכעת הסתלקו שתי המניעות הללו, מאחר ומשה עבדי מת, ועתה, קום עבר את הירדן הזה, אתה בראש וכל העם הזה אחריו, ואמנם, אף על פי שאתה המנהיג והמצביא, לא יקרא הכיבוש על שמך, ולא תהיה הארץ שלך, כיון שאתם עוברים אל הארץ אשר אנכי נתן להם, לבני ישראל, ותהיה הארץ שייכת לכלל ישראל.

(ג) כל מקום אשר תדרוך כף רגלכם בו, ואפילו מחוץ לגבולות הארץ, לכם נתתיו, כאשר דברתי אל משה. אמנם כבישת חוץ לארץ אינה חובה, אלא רשות, וגם אינה יכולה להיעשות אלא לאחר שכבשו ישראל את כל גבולות הארץ עצמה.

(ד) וגבולות הארץ שאתם מצויים לכבוש, הם מהמדבר והלבנון הזה, והוא מדבר צין הסמוך לארץ אדום, שבפינה הדרומית

ספר יהושע נכתב על ידי יהושע בן נון, והחלק של אחר מיתת יהושע הושלם ע"י אלעזר בן אהרן הכהן, וע"י פנחס בן אלעזר, והוא עוסק בתקופה הראשונה של כניסת עם ישראל לארץ ישראל, וחלק גדול ממנו מוקדש לחלוקת הארץ, ופירוט נחלתם של השבטים. ספר זה מסתיים עם מותו של יהושע בן נון, שהיה מנהיג ישראל לאחר מותו של משה רבינו, ובמובנים מסוימים היה לו מעמד ודין של 'מלך', בדומה למשה רבינו, ולאחריו באה תקופת השופטים, שהנהיגו את ישראל.

(א) ויהי אחרי מות משה עבד ה', ויאמר ה' אל יהושע בן נון, שזכה לנבואה ולגדולה מחמת שהיה משרת משה, לאמר.

(ב) כל זמן שמשה רבינו היה חי לא היה שייך שיהושע יעבור את הירדן עם ישראל משתי סיבות, א. כיון שלא יתכן

וְעַד-הַנְּהַר הַגָּדוֹל נְהַר-פָּרָת כֹּל אֶרֶץ הַחֲתִים וְעַד-הַיָּם הַגָּדוֹל
 מְבֹאֵה הַשָּׁמֶשׁ יִהְיֶה גְבוּלְכֶם: ה לֹא-יִתְּיָצֵב אִישׁ לִפְנֵיךָ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ
 כַּאֲשֶׁר הָיִיתִי עִם-מֹשֶׁה אֲהִיָּה עִמָּךְ לֹא אֲרַפֶּךָ וְלֹא אֶעְזָבְךָ: ו חֶזֶק
 וְאַמֵּץ כִּי אֲתָה תִּנְחִיל אֶת-הָעָם הַזֶּה אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-נִשְׁבַּעְתִּי
 לְאַבוֹתֶם לָתֵת לָהֶם: ז רַק חֶזֶק וְאַמֵּץ מְאֹד לְשָׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכֹל-
 הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוְּךָ מֹשֶׁה עַבְדִּי אֶל-תְּסוּר מִפְּנֵי יָמִין וּשְׂמֹאל לְמַעַן
 תִּשְׁכַּל בְּכֹל אֲשֶׁר תִּלְךָ: ח לֹא-יִמּוֹשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ

רש"י

ככלל הזה: ועד הים הגדול מביא השמש. לארכה
 מן המזרח למערב: (ו) חזק ואמץ. צדק ארץ כמה
 שהוא אומר כי אתה תנחיל: (ז) רק חזק ואמץ
 מאד. בתורה כמו שהוא אומר לשמור ולעשות ככל
 התורה: תשכיל. תללית: (ח) ספר התורה הזה.
 ספר משנה תורה היה לפניו:

מדבר אין שעל ידי אדום שהיה במקצוע דרומית
 מזרחית ודרך שם נכנסו לארץ שנאמר (במדבר כ
 טז) והנה אנחנו בקדש וגו' ומניין שהיא דרומית
 מזרחית שנאמר (שם לד ג) והיה לכם פאת נגב
 ממדבר אין על ידי אדום: ועד הנהר הגדול נהר
 פרת. זה רחבה מדרום לכפון: כ"א ארץ החתים.

ביאור על פי המלבי"ם

שום אדם זולתך, ב. ההנחלה היא את
 העם הזה, שהוא העם הנבחר, ג. את
 הארץ אשר נשבעתי לאבותם לתת להם,
 שהיא הארץ הנבחרת.

(ז) כיון שאמר לו ה' שתהיה עמו
 ההשגחה האלוקית כפי שהיתה עם משה,
 לכן הזהירו גם בענין זה, רק חזק ואמץ
 מאד, לשמור שלא לעבור על מצוות לא
 תעשה, ולעשות את מצוות העשה, וקיום
 המצוות לא יהיה מצד הכרעת השכל,
 אלא ככל התורה אשר צוך משה עבדי,
 אל תסור מפניו ימין [-להוסיף על
 המצוות] ושמאל [-לגרוע מהמצוות],
 למען תשכיל בכל אשר תלך.

(ח) ומלבד קיום המצוות בפועל, יש תנאי
 נוסף בדבר, והוא העיון והעיסוק בתורה,
 ולכן לא ימוש ספר התורה הזה מפיך,

מזרחית של ארץ ישראל, מהדרום ועד
 הנהר הגדול נהר פרת הנמצא בצפון, כל
 ארץ החתים, ועד הים הגדול מביא
 השמש, ממזרח למערב, יהיה גבולכם.

(ה) לא יתיצב איש לפניך, לתפוס שררה
 או לדבר דבר נגדך כל ימי חיך, וכאשר
 הייתי עם משה, להשרות שכינתי עליו
 ולעשות לו ניסים ונפלאות, כן אהיה עמך,
 לא ארפך ולא אעזבך.

(ו) כיון שאמר לו ה' שלא יתיצב איש
 בפניו, אמר לו עתה ה', גם אתה חזק
 ואמץ - תתחזק ותתאמץ בענין נחלת
 הארץ, כי השפע האנושי יחול לפי הכנת
 האדם, וכיון שמטבע הדברים מתהווים
 קטטות ודינים בענין נחלת הארץ, צריך
 אתה להתחזק ולא לירא משום אדם מצד
 שלשה דברים, א. כי אתה תנחיל, ולא

יהושע א

ג

וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה לְמַעַן תִּשְׁמָר לַעֲשׂוֹת כְּכָל-הַכְּתוּב בּוֹ כִּי-
אֲנִי תִצְלִיחַ אֶת-דְּרָכְךָ וְאֲנִי תִשְׁכִּיל׃ ה הָלוֹא צוֹיִתִּיךָ חֶזֶק וְאַמֶּץ אֶל-
תַּעֲרִץ וְאֶל-תַּחַת כִּי עִמָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ׃ וַיֵּצֵאוּ
יְהוֹשֻׁעַ אֶת-שְׂטָרֵי הָעָם לֵאמֹר׃ י עָבְרוּ | בְּקֶרֶב הַמַּחְנֶה וַצֹּוּ אֶת-
הָעָם לֵאמֹר הִכִּינוּ לָכֶם צִידָה כִּי בְּעוֹד | שְׁלֹשֶׁת יָמִים אַתֶּם עֹבְרִים

רשי"י

ימי צבי אצל משה: (יא) הכינו לכם צדה. כל דבר הנריך לדרך וכלי זינס למלחמה אמר להם לתקן שאם אתה אומר צמאכל וצמשה הרי היו מסתפקים זמן שצליהם עד ט"ז צניסן וכן הוא אומר (לקמן ה' י"ז) וישבות המן ממחרת (מפי רצ"י): בעוד שלשת ימים. צסוף שלשת ימים צעוד

והגית בו. והצוננת צו כל הגיון שצמורה צלז כמה דאח אמר (תהלים יט טו) והגיון לצי לפניך (ישעיהו לג יח) לנך יהגה אימה: (ט) הלא צויתך חזק ואמץ. צמלחמה כמו שנאמר אל תערוך ואל תחת והיכן ליהו צימי משה שנאמר (דברים לא כג) וילו את יהושע צן נון וגו': (י) ויצו יהושע. ציוס שחמו

ביאור על פי המלבי"ם

תחת - אל תפול ממדרגתך בשום פעם, כי עמך ה' אלהיך בכל אשר תלך, וגם בלכתך למלחמה עם האויבים.

(י) קודם שבאה נבואת ה' ליהושע לחזקו ולאמץ, פחד מהמלחמה עם הגויים שבארץ ישראל, ושלח מרגלים ליריחו, וכן צויה את הראובני והגדי שייכלו חלוצים למלחמה [כפי שיפורט להלן], אך עתה, לאחר שאמר לו ה' שיתחזק ולא יפחד, נמנע מלהשתמש באותם תחבולות טבעיות שהכין בתחילה, ולא המתין לשובם של המרגלים, אלא מיד, ויצו יהושע את שטרי העם לאמר.

(יא) עברו בקרב המחנה, וצוו את העם לאמר, הכינו לכם צידה [ואף על פי שבאותו זמן עדיין אכלו את המן, הכינו להם מאכלים נוספים, וכן תיקנו את כלי מלחמתם, וכל הנצרך להם לדרך], כי בעוד שלשת ימים אתם עוברים את

ללמוד ולשנות את מצוות התורה, והגית בו יומם וליילה, בחלק העיוני שבתורה, וגם תכלית העיון תהיה למען תשמר [להמנע מלעבור על מצוות לא תעשה] לעשות [מצוות עשה] ככל הכתוב בו, כי גם הענינים שנמסרו בתורה שבעל פה נמצאים רמוזים בתורה שבכתב, כי אז תצליח את דרכך, כי ההצלחה תלויה במזל, ועל ידי הנהגות אלו יהפוך ה' את מזלך לטובה בכל מה שתעשה, ואז תשכיל - תנהג על ידי השכל לבחור בהנהגות הטובות והראויות.

(ט) ועתה מוסיף ה' לחזק את יהושע בענין המלחמות, ואמר לו, הלא בענין המלחמות כבר צויתך חזק ואמץ, כמו שנאמר בספר דברים (לא כג) ויצו את יהושע בן נון ויאמר חזק ואמץ כי אתה תביא את בני ישראל אל הארץ אשר נשבעתי להם ואנכי אהיה עמך, אל תערץ - אל תפחד, אלא תתחזק, ואל

אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה לְבֹא לְרִשֵּׁת אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
 נָתַן לָכֶם לְרִשְׁתָּהּ: י ולְרֵאוּבֵנִי וְלַגָּדִי וְלַחֲצִי שִׁבְטֵי הַמְּנַשֶּׁה אָמַר
 יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר: י זְכוֹר אֶת־הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם מִשֵּׁה עֶבֶד־
 יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מְנִיחַ לָכֶם וְנָתַן לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ
 הַזֹּאת: י נְשִׁיכֶם טַפְּכֶם וּמְקַנְיֶיכֶם יֵשְׁבוּ בָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם
 מִשֵּׁה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם תַּעֲבְרוּ חֲמִשִּׁים לִפְנֵי אַחֵיכֶם כָּל
 גְּבוּרֵי הַחֵיל וְעֹזְרֹתֶם אוֹתָם: י עד אֲשֶׁר־יָנִיחַ יְהוָה | לְאַחֵיכֶם
 כָּכֶם וַיֵּרְשׁוּ גַם־הֵמָּה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם
 וְשִׁבְתֶּם לְאָרֶץ יְרֻשְׁתְּכֶם וַיֵּרְשְׁתֶּם אוֹתָהּ אֲשֶׁר | נָתַן לָכֶם מִשֵּׁה
 עֶבֶד יְהוָה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרַח הַשָּׁמֶשׁ: י וַיַּעֲזְבוּ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר
 כָּל אֲשֶׁר־צִוִּיתָנוּ נַעֲשֶׂה וְאֶל־כָּל־אֲשֶׁר תִּשְׁלַחְנוּ נַלְךְ: י כָּכֵל אֲשֶׁר־

רש"י

שמהיו כאן שלשת ימים ואחר מעברו: (יד) כ"ג גבורי החיל. שנסכס יעצרו חלוצים: (טו) מזרח השמש.

ביאור על פי המלבי"ם

הַיַּרְדֵּן הַזֶּה, לְבֹא לְרִשֵּׁת אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר
 ה' אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם לְרִשְׁתָּהּ.

(יב) אמנם קודם נבואה זו [שאחריה זירז
 יהושע את העם להתכונן לדרך] חשש
 יהושע מהמלחמה, ולכן, וְרֵאוּבֵנִי וְלַגָּדִי,
 וְלַחֲצִי שִׁבְטֵי הַמְּנַשֶּׁה, אָמַר יְהוֹשֻׁעַ
 בתחילה, לֵאמֹר.

(יג) זְכוֹר אֶת הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם
 מִשֵּׁה עֶבֶד ה' לֵאמֹר, ה' אֱלֹהֵיכֶם מְנִיחַ
 לָכֶם, וְנָתַן לָכֶם אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת
 שבעבר הירדן.

(יד) נְשִׁיכֶם, טַפְּכֶם, וּמְקַנְיֶיכֶם, יֵשְׁבוּ
 בָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם מִשֵּׁה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן,
 וְאַתֶּם תַּעֲבְרוּ חֲמִשִּׁים לִפְנֵי אַחֵיכֶם כָּל
 גְּבוּרֵי הַחֵיל וְעֹזְרֹתֶם אוֹתָם.

וְאַתֶּם תַּעֲבְרוּ חֲמִשִּׁים לִפְנֵי אַחֵיכֶם, כָּל
 גְּבוּרֵי הַחֵיל, וְעֹזְרֹתֶם אוֹתָם.

(טו) ותישאר בארץ ישראל עד אֲשֶׁר
 יָנִיחַ ה' לְאַחֵיכֶם כָּכֶם, וַיֵּרְשׁוּ גַם הֵמָּה אֶת
 הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם,
 וְשִׁבְתֶּם לְאָרֶץ יְרֻשְׁתְּכֶם וַיֵּרְשְׁתֶּם אוֹתָהּ,
 אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם מִשֵּׁה עֶבֶד ה' בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן
 מִזְרַח הַשָּׁמֶשׁ.

(טז) וַיַּעֲזְבוּ הַרְאוּבֵנִי וְהַגָּדִי וְחֲצִי שִׁבְטֵי
 הַמְּנַשֶּׁה אֶת יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר, אֵינְךָ צָרִיךְ
 לומר לנו את הדברים מחמת ציווי של
 משה רבינו, אלא כֹּל אֲשֶׁר צִוִּיתָנוּ נַעֲשֶׂה,
 וְאֶל כָּל אֲשֶׁר תִּשְׁלַחְנוּ נַלְךְ, גַּם אִם יִהְיוּ
 אֵלָיו צִוּוּיִם וְשִׁלְחוֹת מִדַּעַתְךָ.

שָׁמַעְנוּ אֶל-מֹשֶׁה בְּכֵן נִשְׁמַע אֵלָיִךָ רַק יְהִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ כַּאֲשֶׁר
הָיָה עִם-מֹשֶׁה: ^{יח} כָּל-אִישׁ אֲשֶׁר-יִמְרָה אֶת-פִּיךָ וְלֹא-יִשְׁמַע אֶת-
דְּבָרֶיךָ לְכֹל אֲשֶׁר-תִּצְוֶנּוּ יוֹמָת רַק חֹזֵק וְאַמֵּץ:

ב « וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ בְּנֵי-נֹון מִן-הַשְּׂפִימִים שְׁנַיִם-אֲנָשִׁים מְרַגְלִים חָרָשׁ

רש"י

עד יום החמישי שנאמר וישבו שם שלשת ימים עד שבו הרודפים בו כלילה ויעזרו ויצאו אל יהושע בן נון ושכס יהושע צוקר ויסעו מהשטים הרי יום ד' וילינו שם טרם יעזרו נמלא שלא עזרו עד יום ה': חרש. צרו כך תרגם יונתן אמר להם עשו עצמכם כחרשים כדי שלא יסתירו דצריהם מפניכם. דצר אחר חרש חרס הטעונו עצמיכם קדרות כדי שיהיו

עבר מזרחי של ירדן: (יח) ימרה. יקניט את דבריך: (א) וישלח יהושע וגו'. על כרחי אני צריך לומר שצמח ימי אבל משה שלחם שהרי לסוף ג' ימים שמתו ימי אבל משה עזרו את הירדן שמסם אנו למדים שמת משה צו' אדר כשאתה מונה ל"ג למפרע מיום שעלו מן הירדן צעשור לחדש הראשון ועל כרחק משנשתלחו המרגלים לא עזרו את הירדן

ביאור על פי המלבי"ם

לארץ ישראל, ושליחותם היתה לבדוק רק מהיכן נוחה הארץ להיכבש [בשונה מהמרגלים של משה רבינו שנשלחו ממקום רחוק, כיון שהיו ישראל מסופקים בעצם יכולתם לכבוש את הארץ]. שְׁנַיִם אֲנָשִׁים מְרַגְלִים - רק שני אנשים, והיו 'מרגלים' המחפשים את נקודות החולשה של הארץ שהם באים לכבוש [בשונה ממשלח רבינו ששלח את המרגלים 'לתור את הארץ', כלומר, לברר את טיבה ומהותה, וכאילו יש ספק האם הארץ ראויה להם או לא, ומחמת כן יצא המכשול הגדול ההוא. ולכן שלח יהושע רק שנים, כדרך שר הצבא השולח חלק מחייליו לרגל אצל האויב, ואילו משה רבינו שלח שנים עשר נשיאים חשובים, שהיה זה נראה כאילו עליהם להחליט בעצמם האם הארץ ראויה להם או לא], ושלחם יהושע חָרָשׁ - בשתיקה, שכל ישראל לא ידעו כלל על

(יז) כיון שככל אשר שמענו אל משה, בן נשמע אליך, רק יהיה ה' אלהיך עמך כַּאֲשֶׁר הָיָה עִם מֹשֶׁה.

(יח) כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִמְרָה אֶת פִּיךָ, וְלֹא יִשְׁמַע אֶת דְּבָרֶיךָ לְכֹל אֲשֶׁר תִּצְוֶנּוּ, יוֹמָת, כְּדִין מורד במלכות, רק חֹזֵק וְאַמֵּץ.

(א) בפרק זה יובא ענין שליחת המרגלים על ידי יהושע, שכפי שהתבאר לעיל (א י) נעשה קודם לנבואה שבה חיזקו ה', וקודם להכרזתו לכל העם שבעוד שלשה ימים יעברו את הירדן. בתחילת מעשה זה רומז הפסוק מדוע שלח יהושע מרגלים לארץ ישראל, והרי כבר ראה את גודל הנזק שאירע מהמרגלים ששלח משה רבינו, שמחמת חטאם נשאר ישראל במדבר ארבעים שנה: וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ בְּנֵי נֹון [בשונה מהמרגלים שבזמן משה, שנשלחו לפי בקשת העם, כאן היתה השליחה על ידי יהושע בן נון לבדו], מן הַשְּׂפִימִים שזהו מקום קרוב